

THE PORTRAIT OF THE GEORGIAN JEWISH WRITER, GERTSEL BAAZOV,
IN AN INTERCULTURAL CONTEXT

ქართველი ებრაელი მწერლის, გერცელ ბააზოვის, პორტრეტი ინტერკულტურულ
ჰრილში

Guranda Gobiani

Doctor of Philological Sciences,
Associate Professor of Kutaisi University,
Tsereteli st. #13, Kutaisi, Georgia,
+995599075460, gobianiguranda78@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-4782-2808>

Abstract. In the presented article, the portrait of the public figure of the 20s-30s of the 20th century, of the first Georgian Jewish writer, Gertsel Baazov, is presented in an intercommunicative, intercultural context, against the background of the centuries-old, exemplary relationship between two nations, Georgians and Jewish. The circumstances and factors that, to a large extent, determined and conditioned the intercultural thinking of the “eternal traveler”, as the writer calls himself in one of the poems, as well as his ethnic-relational intercultural sensitivity, readiness, openness, and positive attitude towards different cultures, in this case, regarding the coexistence of Georgian and Jewish cultures, are highlighted and emphasized.

Georgian Jews never needed to realize what they did not have to do to get rid of racism, and anti-Semitism in Georgia because there was no need to prove ethnocentrism or the superiority of their own ethnic group. An exemplary model of a peaceful, conflict-free, perfectly balanced relationship between the Georgian and Jewish nations can be considered an almost unique fact in world history. The Jewish diaspora only needed to realize what they had to do in order to create a productive intercultural environment where they could realize their abilities, talents, and potential. But the historical reality, about which Gerzel Baazov's sister, Fani Baazov, speaks with great pain, was completely different. Centuries of peaceful coexistence, safe sleep, and the feeling of constant protection somehow softened the national potential of the Jews, the lack of an opposing force in the Jewish diaspora silenced the instincts of defense and set the main goal not to survive, but to feed itself, preserving all national and cultural values. In the conditions of this absolute stagnation, it was necessary to wake up the “dumb” and “blind-eyed” Jews, to engage them in a common bond, and turn to an active, purposeful life. It was not such an easy task when the majority of Georgian Jews did not even know how to read and write. To begin with, it was necessary to create centres of primary education and culture, where they would at least learn reading and writing, and elementary habits. The initiators and inspirers of these noble deeds in the Jewish Diaspora of Georgia were the father and son, Davit and Gertsel Baazovs, whose merits, against the background of the above-mentioned national-cultural crisis and complete vacuum, seem really priceless. That is why the appearance of Gertsel Baazov, a famous Georgian Jewish writer of the first half of the 20th century, in the literary arena is considered to be the first lucky exception in the history of Georgian literature.

A new world, a new environment, new faces and characters, new problematics,- this is the main thing that the first worthy Georgian Jewish writer really managed to establish in the diverse Georgian literature and, most importantly, created a productive intercultural environment at that

time, the main condition for effective intercultural communication against the backdrop of a complete cultural-intellectual vacuum in the Georgian-Jewish diaspora. All the skills and qualities that interculturally competent people should have for effective interaction with other cultures and peoples were complied in his personality: appropriate education, psychological balance, cognitive skills, new and necessary interpersonal communication skills. As an interculturally sensitive person, he was always active and constantly looking for ways or different perspectives when making decisions and acting. He was well aware that ethnocentrism, which, to some extent, may be considered an important and positive phenomenon, as an alternative to preserving ethnic identity, in the Georgian reality, on the contrary, would be an obstacle to maintaining healthy relations between two nations, two peoples. This was the brief but diverse and deep life paradigm of the creative and public activity of the Georgian Jewish writer Gertsel Baazov.

Keywords: Georgian-Jewish diaspora, intercultural competencies, ethno-relational sensitivity, effective intercultural communication.

გურანდა გობიანი

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი,
ქუთაისის უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი,
ქ. ქუთაისი, წერეთლის ქ. #13, საქართველო,
+995599075460, gobianiguranda78@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-4782-2808>

აბსტრაქტი. წინამდებარე სტატიაში მე-20 საუკუნის 20-30-იანი წლების საზოგადო მოღვაწის, პირველი ქართველი ებრაელი მწერლის, გერცელ ბააზოვის, პორტრეტი წარმოდგენილია ინტერკომუნიკაციურ, ინტერკულტურულ ჭრილში, ორი ერის, ქართველი და ებრაელი ერის, მრავალსაუკუნოვანი, სამაგალითო ურთიერთობის ფონზე. გამოკვეთილი და აქცენტირებულია ის გარემოებები და ფაქტორები, რომლებმაც, მეტწილად, განსაზღვრა და განაპირობა „მარადი მგზავრის“, როგორც თავად უწოდებს საკუთარ თავს ერთ-ერთ ლექსში მწერალი, ინტერკულტურული აზროვნება და ეთნორელატიური ინტერკულტურული სენსიტიურობა, მზაობა, ღიაობა და პოზიტიური განწყობა სხვადასხვა კულტურების, ამ შემთხვევაში, ქართული და ებრაული კულტურების თანაარსებობის მიმართ.

ქართველ ებრაელებს არასოდეს დასჭირვებიათ საქართველოში იმის გაცნობიერება, რა არ უნდა გაეკეთებინათ რასიზმისგან, ანტისემიტიზმისგან თავის დასაღწევად, რადგან არ არსებობდა ეთნოცენტრულობის, საკუთარი ეთნიკური ჯგუფის უპირატესობის დამტკიცების აუცილებლობა. მსოფლიო ისტორიაში თითქმის უნიკალურ მოვალენად შეიძლება მივიჩნიოთ ქართველ და ებრაელ ერს შორის მშვიდობიანი, უკონფლიქტო, სავსებით გაწონასწორებული ურთიერთობის სანიმუშო მაგალითი. ებრაულ დიასპორას სჭირდებოდა მხოლოდ იმის გაცნობიერება, რა უნდა გაეკეთებინა, რათა შეექმნა პროდუქტიული ინტერკულტურული გარემო, სადაც საკუთარი შესაძლებლობების, ნიჭის, პოტენციალის რეალიზებას შეძლებდა. ისტორიული რეალობა კი, რომლის შესახებაც დიდი გულისტკივლით საუბრობს გერცელ ბააზოვის და, ფანი ბააზოვი, სულ სხვა იყო. საუკუნეების მშვიდმა თანაცხოვრებამ, უსაფრთხო ძილმა, და მუდმივმა მფარველობის შეგრძნებამ, ერთგვარად მოადუნა ებრაელთა ეროვნული პოტენციალი,

დაპირისპირებული ძალის უქონლობამ ებრაულ დიასპორაში თავდაცვის ინსტიტუტები მიაყუჩა და მთავარ მიზნად არა გადარჩენა, ყოველგვარი ეროვნული და კულტურული ფასეულობის შენარჩუნებით, არამედ გამოკვება აქცია. ამ, აბსოლუტური სტაგნაციის, პირობებში აუცილებელი იყო „დამუნჯებული“ და „თვალახვეული“ ებრაელების გამოფხიზლება, საერთო ფერხულში ჩაბმა და აქტიური, მიზანმიმართული ცხოვრებისაკენ შემობრუნება. ეს არც ისე ადვილი საქმე იყო მაშინ, როცა უმრავლესობამ ქართველი ებრაელებისა წერა-კითხვაც კი არ იცოდა. საწყისისათვის აუცილებელი იყო პირველდაწყებითი განათლებისა და კულტურის კერების შექმნა, სადაც ისინი, სულ მცირე, წერა-კითხვას და ელემენტარულ ჩვევებს მაინც შეითვისებდნენ. სწორედ ამ კეთილშობილური საქმეების ინიციატორად და სულისჩამდგმელად მოეკლინენ საქართველოში ებრაულ დიასპორას მამა-შვილი დავით და გერცელ ბააზოვები, რომელთა დეაწლი, ზემოხსენებული ეროვნულ-კულტურული კრიზისისა და სრული ვაკუუმის ფონზე, ნამდვილად ფასდაუდებელი ჩანს. ამიტომაც მიიჩნევა ქართული ლიტერატურის ისტორიაში პირველ ბედნიერ გამონაკლისად მე-20 საუკუნის პირველი ნახევრის ცნობილი ქართველი ებრაელი მწერლის, გერცელ ბააზოვის გამოჩენა სამოღვაწეო ასპარეზზე.

ახალი სამყარო, ახალი გარემო, ახალი სახეები და ხასიათები, ახალი პრობლემატიკა, - აი ის მთავარი, რაც შემოიტანა და რისი დამკვიდრებაც ნამდვილად მოახერხა პირველმა ღირსეულმა ქართველმა ებრაელმა მწერალმა ქართულ მრავალფეროვან ლიტერატურაში და, რაც მთავარია, შექმნა იმ დროისთვის პროდუქტიული ინტერკულტურული გარემო, ეფექტური კულტურათაშორისი კომუნიკაციის უმთავრესი პირობა ქართულ-ებრაულ დიასპორაში სრული კულტურულ-ინტელექტუალური ვაკუუმის ფონზე. მის პიროვნებაში თავმოყრილი იყო ყველა ის უნარი და თვისება, რაც ინტერკულტურულად კომპეტენტურ ადამიანებს უნდა ჰქონდეთ სხვა კულტურებთან, სხვა ხალხებთან ეფექტური ურთიერთობისათვის: შესაბამისი განათლება, ფსიქოლოგიური წონასწორობა, კოგნიტიურობა, ახალი და აუცილებელი ინტერპერსონალური კომუნიკაციის უნარი. ის, როგორც ინტერკულტურულად სენსიტიური ადამიანი, ყოველთვის გამოირჩეოდა აქტიურობით და მუდმივად ეძებდა გზებსა თუ განსხვავებულ პერსპექტივებს გადაწყვეტილებების მიღებისა და მოქმედების დროს. კარგად ჰქონდა გაცნობიერებული, რომ ეთნოცენტრულობა, რაც, გარკვეულწილად, შესაძლოა მნიშვნელოვან და პოზიტიურ მოვლენად ჩაითვალოს, როგორც ეთნიკური იდენტობის შენარჩუნების ალტერნატივა, ქართულ რეალობაში, პირიქით, შემაფერხებელი იქნებოდა ორ ერს, ორ ხალხს შორის ჯანსაღი ურთიერთობების შესანარჩუნებლად. სწორედ ეს იყო ქართველი ებრაელი მწერლის, გერცელ ბააზოვის, შემოქმედებითი და საზოგადოებრივი მოღვაწეობის ხანმოკლე, მაგრამ მრავალფეროვანი და ღრმა ცხოვრებისეული პარადიგმა.

საკვანძო სიტყვები: ქართულ-ებრაული დიასპორა, ინტერკულტურული კომპეტენციები, ეთნორელატიური სენსიტიურობა, ეფექტური კულტურათაშორისი კომუნიკაცია.

შესავალი. ქართველი და ებრაელი ერების მრავალსაუკუნოვან სამაგალითო ურთიერთობაზე, რომელსაც ნდობა, სიყვარული, მეგობრობა და თანადგომა კვებავდა და ასაზრდოებდა საუკუნეების განმავლობაში, უამრავი რამ თქმულა და დაწერილა, მაგრამ საერთაშორისო რეზონანსის თვალსაზრისით განსაკუთრებული წვლილი, სწორედ ბააზოვების ოჯახს მიუძღვის. მე-20 საუკუნის 20-30-იანი წლების ცნობილი საზოგადო

მოდვაწე და ებრაელთა სულიერი ლიდერი, დავით ბააზოვი (გერცელ ბააზოვის მამა), მაღლიერებისა და სიამაყის გრძნობით ხმამაღლა აცხადებდა, რომ ქართველებს არასოდეს მოუთხოვიათ დევნილი ხალხისაგან ეროვნულობისა და სარწმუნოების დათმობა მშვიდი ცხოვრების სანაცვლოდ, რაც, სხვა ქვეყნებში შეხიზნულ ებრაელთათვის, ნამდვილად არ იყო უცხო მოვლენა ანტისემიტიზმის მძინვარების ეპოქაში.

ვიდრე, უშუალოდ, გერცელ ბააზოვის ინტერკულტურულ აზროვნებასა და ეთნორელატიურ ინტერკულტურულ სენსიტიურობაზე დავიწყებდეთ საუბარს, რამდენიმე სიტყვით იმ გარემოცვას და დამოკიდებულებებს შევეხებით, რომელმაც მეტწილად განსაზღვრა გერცელის მზაობა, ღიაობა და პოზიტიური განწყობა სხვადასხვა კულტურების, ამ შემთხვევაში, ქართული და ებრაული კულტურების თანაარსებობის მიმართ. ამ კუთხით, რეალური სურათის შესაქმენლად, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ის შეფასებები და განცხადებები, რომლებსაც ბააზოვების ოჯახი და მათი ახლობლები აკეთებდნენ ფართო საზოგადოების წინაშე ებრაელებისადმი ქართველების დამოკიდებულების შესახებ. მოვუსმინოთ ბააზოვების ოჯახის უახლოეს მეგობარს, ებრაელი პ. გოლტშტეინს: „საქართველო ებრაელების მიმართ გაცილებით უფრო ადამიანური იყო, ვიდრე რუსეთი... ათასწლეული ქართული განწყობილება ივარავდა საქართველოს ებრაულ დიასპორას. იშვიათი სულიერი თვისებების მქონე ხალხი, რომელმაც უხსოვარი დროიდან შეიფარა აბრაამისა და იაკობის შთამომავალნი, არასოდეს არ უშლიდა მათ აღეზარდათ თავიანთი შვილები თავისი ტომის ზნე-ჩვეულებითა და რწმენით“ (ბააზოვი, 1976: 7). ქართველი ერის ტოლერანტული დამოკიდებულებისადმი მაღლიერება კარგად სჩანს გერცელის მამის, დავით ბააზოვის პოზიციაც: „ჩვენ, - ქართველი ებრაელები, - იმდენად ვართ შეერთებული ქართველებთან და ისე შეთვისებული მათ მიერ, რომ ჩვენი დაშორება ქართველებისაგან მხოლოდ თავის მტრობა იქნებოდა“ (ნიკოლეიშვილი, 2003: 25). როდესაც ქართველთა და ებრაელთა თანაცხოვრების შესახებ ვსაუბრობთ, შეუძლებელია არ გავიხსენოთ დავით ბააზოვის ფართოდ გახმაურებული გამოსვლა გერმანიაში გამართულ ებრაელთა კონფერენციაზე: „- ქვეყანა, საიდანაც მე ჩამოვედი, შორეულ კავკასიაშია. მას საქართველო ჰქვია – ეს არის ქვეყანა, სადაც არასოდეს არ ყოფილა ებრაელთა რბევა. მის შვილებს არასოდეს არ აუწიოვებიათ ჩემი ხალხი და აგერ 20 საუკუნეა ტკბილად და ძმურად ვცხოვრობთ“... ბააზოვის წარმოთქმულ სიტყვებს გამაოგნებელი შთაბეჭდილება მოუხდენია დამსწრე საზოგადოებაზე, განსაკუთრებით ამაღლელებელი კი სხდომის თავმჯდომარის ლიფმონის (საფრანგეთი) გამოსვლა ყოფილა, რომლის მიერ წარმოთქმული ფრაზები ყოველთვის საამაყოდ ექნება თითოეულ ქართველს: ... ქართველ ერს შეუძლია ამაყად წარმოსთქვას: „ჩვენ გვყავდა მეფეები, სამღვდლოება, მწერლობა, მაგრამ სხვა ერების დევნა ფიქრადაც არ მოგვსვლია... შვილებო, ანდერძად გქონდეთ, ვისაც როგორ შეგიძლიათ, იმით გამოხატეთ ქართველი ერის სიყვარული!“ (ნიკოლეიშვილი, 2003: 71).

ეს ვრცელი ამონაწერი არა მხოლოდ ქართველი ერის დამსახურებასა და ღირსებაზე მიუთითებს, არამედ იმ დიდ წვლილზეც, რომელიც ბააზოვების ოჯახმა საქართველოს მსოფლიო მასშტაბის რეზონანსის მოპოვებაში შეიტანა და ქართველი ხალხის დამსახურებული პოპულარიზაციისათვის გასწია. პუბლიცისტი და საზოგადო მოღვაწე დავით ბააზოვი იყო, ფაქტობრივად, პირველი, ვინც ობიექტური შეფასება მისცა ქართველთა და ებრაელთა მრავალსაუკუნოვან ძმობასა და ერთობას მთელი ცივილიზებული სამყაროს გასაგონად და ეს, მხოლოდ და მხოლოდ, მის მაღალ ადამიანურ კეთილშობილებასა და ღირსებაზე მეტყველებს. სწორედ ასეთი პიროვნების ღვიძლი შვილი, ასეთ ჯანსაღ გარემოში აღზრდილი გახლდათ ქართველი ებრაელი მწერალი, გერცელ ბააზოვი, რომელიც თავის ერთ-ერთ წერილში - „იუსტიციის ორგანოთა ამოცანები ანტისემიტიზმთან ბრძოლაში“, - წერს: „ჩვენ არა ერთხელ აღგვინიშნავს და ხაზი გაგვისვია იმ გარემოებისათვის, რომ საქართველოში ისტორიულადაც არ ყოფილა პირობები

ანტისემიტიზმის განვითარებისათვის და ყოველთვის არსებობდა მეგობრული განწყობილება ებრაელებსა და ადგილობრივ მოსახლეობას შორის“ (ბააზოვი, 2000: 367).

მეთოდები. კვლევის დროს გამოყენებულია კომპარატივისტული მეთოდი, ინდუქცია-დედუქციის მეთოდი, კრიტიკული ანალიზი.

შედეგები და მსჯელობა. ქართველ ებრაელებს არასოდეს დასჭირვებიათ საქართველოში იმის გაცნობიერება, რა არ უნდა გაეკეთებინათ რასიზმისგან, ანტისემიტიზმისგან თავის დასაღწევად, რადგან ამის აუცილებლობა არ არსებობდა, მათ სჭირდებოდათ მხოლოდ იმის გაცნობიერება, რა უნდა გაეკეთებინათ, რათა შეექმნათ პროდუქტიული ინტერკულტურული გარემო, სადაც საკუთარი შესაძლებლობების, ნიჭის, პოტენციალის რეალიზებას შეძლებდნენ. ისტორიული რეალობა კი, რომლის შესახებაც დიდი გულისტკივლით საუბრობს გერცელ ბააზოვის და, ფანი ბააზოვი, სულ სხვა იყო: „აუხსნელია ის პარადოქსი, თუ რატომ და როგორ მოხდა, რომ საქართველოში, სადაც მსოფლიოს ყველა სხვა დიასპორიდან განსხვავებით, ებრაელებს ეროვნული დევნა-აწიოკება არასოდეს განუცდიათ, ოდესღაც ხალხმრავალი, ეკონომიკურად ღონიერი და საკუთარი სულიერი კულტურით მჩქეფარე ებრაელობა მე-20 ს-ის გარიჟრაჟზე აღმოჩნდა სრულიად მოწყვეტილი მსოფლიო ებრაელობას, მატერიალურად და სულიერად ყველაზე დაკნინებული და დაბეჩავებული“ (ბააზოვი, 1976: 6). გთავაზობთ, ასევე, გურამ ბათიაშვილის პოზიციას ამ საკითხთან დაკავშირებით, რაც, ვფიქრობთ, სავსებით ლოგიკურად ჟღერს: „იმის ერთ-ერთ უმთავრეს მიზეზად, რომ ებრაელობამ საქართველოში არ გამოავლინა თავისი ეროვნული პოტენციალი მიჩნეული უნდა იქნას ის ვითარება, რომელშიც იგი აქ იყო ჩაყენებული“ (ბათიაშვილი, 1980: 140). კერძოდ, მხედველობაშია ის მშვიდობიანი, უკონფლიქტო, სავსებით გაწონასწორებული ურთიერთობა ორ ერს შორის, რომელიც მსოფლიო ისტორიაში თითქმის უნიკალურ მოვლენად შეიძლება მივიჩნიოთ. საუკუნეების მშვიდმა თანაცხოვრებამ, უსაფრთხო ძილმა და მუდმივმა მფარველობის შეგრძნებამ, ერთგვარად მოადუნა ებრაელთა ეროვნული პოტენციალი და თავის წარმოჩენის სურვილი, დაპირისპირებული ძალის უქონლობამ ებრაულ დიასპორაში თავდაცვის ინსტიქტები მიაყუჩა და მთავარ მიზნად არა გადარჩენა, ყოველგვარი ეროვნული და კულტურული ფასეულობის შენარჩუნებით, არამედ გამოკვება აქცია. ამიტომაც თავის გამოფიტულ წიაღში ქართულ-ებრაულმა მიკროსამყარომ ვერ შექმნა დიდი ლიტერატურა, მეცნიერება, ხელოვნება, ვერ შვა აინშტაინი, ადელგეიმი, მიხაელსი თუ ჩაპლინი. უდავოდ ნიჭიერმა გენმა დიდი ვერაფერი შეჰმატა ქართული კულტურისა და მეცნიერების ღირსეულ საგანძურს. ვერც ქართულ და ვერც ებრაულ კულტურას. ამ აბსოლუტური სტაგნაციის პირობებში აუცილებელი იყო „დამუნჯებული“ და „თვალახვეული“ ებრაელების გამოფხიზლება, საერთო ფერხულში ჩაბმა და აქტიური, მიზანმიმართული ცხოვრებისაკენ შემობრუნება. ეს არც ისე ადვილი საქმე უნდა ყოფილიყო მაშინ, როცა უმრავლესობამ ქართველი ებრაელებისა წერა-კითხვაც კი არ იცოდა. საწყისისათვის აუცილებელი იყო პირველდაწყებითი განათლებისა და კულტურის კერების შექმნა, სადაც ისინი, სულ მცირე, წერა-კითხვას და ელემენტარულ ჩვევებს მაინც შეითვისებდნენ. სწორედ ამ კეთილშობილური საქმეების ინიციატორად და სულისჩამდგმელად მოველინენ საქართველოში ებრაულ დიასპორას მამა-შვილი დავით და გერცელ ბააზოვები, რომელთა ღვაწლი, ზემოხსენებული ეროვნულ-კულტურული კრიზისისა და სრული ვაკუუმის ფონზე, ნამდვილად ფასდაუდებელი ჩანს. ამიტომაც მიიჩნევა ქართული ლიტერატურის ისტორიაში პირველ ბედნიერ გამონაკლისად ცნობილი ქართველი ებრაელი მწერლის, გერცელ ბააზოვის, გამოჩენა სამოღვაწეო ასპარეზზე მე-20 საუკუნის პირველ ნახევარში. გერცელ ბააზოვი, ფაქტობრივად, პირველია ქართული ლიტერატურის ისტორიაში, ვინც ებრაული დიასპორიდან საქართველოში

მწერლის სახელის ტარების უფლება მოიპოვა. ცნობილი მკვლევარის – დანიელ ხახანაშვილის სიტყვებით თუ ვიტყვით: „ასეთი ძალისა და გაქანების ებრაელი შემოქმედი არც მანამდე და არც მას შემდეგ ქართულ ლიტერატურას არ ჰყოლია“ (გაზ. „ქუთაისი“, 1984 წ. 30 ოქტომბერი).

და მაინც, როგორი იყო გერცელ ბააზოვი? – „ახალგაზრდა, ლამაზი, მაღალი და ახოვანი, ნიჭიერი და განათლებული, კეთილი და კეთილშობილი, ამაყი და ვაჟკაცური... მას უყვარდა თავისი ხალხი, თავის თავში ატარებდა თავისი ხალხის მწუხარებასა და დარდს, მაგრამ არ ტიროდა. მან გამოაღვიძა თავისი ძმანი ათსწლოვანი ძილისაგან, მუნჯები ალაპარაკა და დაეხმარა დაკარგული ღირსების მოპოვებაში... იგი იყო ერთადერთი და არ გავდა სხვას“ (ბააზოვი, 1976: 6). – ასეთია ფანი ბააზოვის მიერ დახატული საყვარელი ძმის პორტრეტი, რომელსაც კიდევ უფრო ავსებს და ალამაზებს გერცელის უახლოესი მეგობრებისა და ნაცნობების გულთბილი მოგონებები. მოვუსმინოთ ცნობილ კრიტიკოსს და ლიტერატურათმცოდნე ბესარიონ ჟღენტს: „როგორი იყო ეს კაცი? აჰ, როგორი კაცი! ლამაზი მამაკაცი, ოხუნჯი, თამადა კი როგორი იყო? როგორ სადღეგრძელოებს წარმოთქვამდა – ვირტუოზულს, დახვეწილს! ამ საქმეში მას მოქიშპე არ ჰყავდა. ახლა როგორი მეგობარი იყო? თუ ვინმესთან გააბამდა მეგობრობას – ეს იყო საუკუნოდ...“ (ციციანი, 1998: 10). უდიდესი სიყვარული და პატივისცემა სჩანს გერცელ ბააზოვის ერთ-ერთი მოსწავლის, ესთერ თეთრუაშვილის სიტყვებიც: „ის შუქი იყო ჩვენთვის, ნამდვილი ელექტრონი. ჯერ მარტო მისი გარეგნობა როგორ გვაამაყებდა ბავშვებს. რა ახალგაზრდა იყო, როგორი ვაჟკაცი, ლამაზი. ქერა სახის იყო, თვალები ცისფერი ქონდა, მეოცნებე. ვინც დაინახავდა, ყველას თვალი ზედ რჩებოდა. ამას ზედ დაემატა მისი სიცოცხლისუნარიანობა, მისი სწრაფი მოუსვენარი ხასიათი, მისი უაღრესი ერთგულება ბავშვებისადმი“ (ბააზოვი, 2000: 357). უამრავი ასეთი გულთბილი და სიყვარულით სავსე მოგონება არსებობს ქართველი ებრაელი მწერლის მიმართ, მაგრამ, ვფიქრობთ, ზემოთ მოყვანილი ციტირებებიც ნათლად ცხადყოფს, თუ რამხელა პოპულარობით და პატივისცემით სარგებლობდა სრულიად ახალგაზრდა გერცელ ბააზოვი თავის თანამედროვეთა შორის. მწერლის მეგობრები, ფიზიკურ მომხიბვლელობასა და სულიერ ღირსებებთან ერთად, ყოველთვის ხაზგასმით აღნიშნავდნენ მის საოცრად აქტიურ და მეზრდოლ ხასიათს. მათი გადმოცემით, გერცელი ყოველთვის იქ იდგა, სადაც საზოგადოების მაჯისცემა ისმოდა, სადაც მნიშვნელოვან საქმეს ეყრებოდა საფუძველი, ეს თვისება, ჩანს, მას მამიდან გამოჰყვა მემკვიდრეობით.

გერცელ ბააზოვის ბიოგრაფია ძალზე მწირია. მას სულ რაღაც 34 წელი დასცალდა სიცოცხლე. დაიბადა 1904 წელს საქართველოს ულამაზეს კუთხეში – მთიან რაჭაში, დაბა ონში, ცნობილი საზოგადო მოღვაწისა და რელიგიური მსახურის – რაბინ დავით ბააზოვის ოჯახში. სახელი მამამ შეურჩია, მსოფლიოში სიონისტური მოძრაობის მამამთავრის – ჰერცლის საპატივცემულოდ. უდავოა, რომ გერცელ ბააზოვის პიროვნების ფორმულირებაში უდიდესი წვლილი იმ ამაღლებულმა გარემომ, სულისკვეთებამ და ენთუზიაზმმა შეიტანა, რომელიც ბააზოვების ოჯახში სუფევდა, ოჯახში, „რომელიც თავის დროს დუღდა და იფრქვეოდა ცეცხლის ენებად, იღწვოდა ეროვნული აღმაფრენით, ქმნიდა, იჩაგრებოდა, მაგრამ მაინც არსებობდა. და იგი არსებობდა გონიერი არსებით და აზროვნებით. დღეს ეს ოჯახი ფიზიკურად აღარ არის – გარდასულია მარადისობაში. მარადიულია მისგან დარჩენილი სული ძლიერი“ (ბააზოვი, 2000: 7). დავით ბააზოვის შვილს ღრმად ჰქონდა გაცნობიერებული და ჩაბეჭდილი, რომ „ყველა ერს თავისი ისტორია, ფსიქოლოგია, თავისი კულტურა და თავისი ნიჭი აქვს და თუ რომელიმე ერი ჩაიყლაპება ეს კაცობრიობის ზარალია, რომლის კულტურასაც ვეღარ აანაზღაურებს კაცობრიობა.“ (მამისთვალაშვილი, 1964: 15). მათ კარგად ესმოდათ, ეროვნულ-სარწმუნოებრივ ფასეულობათა ღირებულება და ამიტომაც ცდილობდნენ ასე დაჟინებითა

და შეუპოვრად ქართველ ებრაელთა ეროვნული ცნობიერების გამოფხიზლებასა და კულტურულ-ინტერექტუალური ცხოვრების ფერხულში ჩაბმას.

პირველდაწყებითი განათლება გერცელ ბააზოვმა ონის სამოქალაქო სასწავლებელში მიიღო. ამდროისათვის იგი უკვე იჩენდა ლიტერატურით განსაკუთრებულ დაინტერესებას. 1918 წელს, მაშინ იგი 14 წლისა იყო, გაზეთ „ხმა ებრაელისაში“ ჰერ-ბას ფსევდონიმით დაიბეჭდა მისი პირველი ლექსები, რომლებიც, როგორც პოლინა ბააზოვი (მწერლის უმცროსი და) ადასტურებს, სამწუხაროდ დაკარგულია. მალევე, ჯერ კიდევ ონის გიმნაზიაში სწავლებისას (1920-21 წწ) თავის თანაკლასელებთან, შემდგომში გამოჩენილ მხატვარ უჩა ჯაფარიძესთან და თეატრმცოდნე პროფესორ დიმიტრი ჯანელიძესთან ერთად, სცემდა ბეჭდვით ლიტერატურულ ჟურნალს „ონი“. ამ საქმეში მათ დიდ დახმარებას „ცისფერყანწელი“ პოეტი, უჩა ჯაფარიძის უფროსი ძმა - გრიგოლ (გრიშა) ჯაფარიძე უწევდა.

შემოქმედებითი წრთობის პერიოდიდანვე გერცელმა უკვე კარგად იცოდა, რომ მთელ თავის ცხოვრებას ლიტერატურას მიუძღვნოდა. სწორედ ამ წლებში ჩამოყალიბდა, ძირითადად, გერცელ ბააზოვის შემოქმედებითი მუშაობის მანერა და კრედო, რომელიც 30-იანი წლებიდან, გარკვეული პოლიტიკურ-კონიუნკტურული მოსაზრებით, სამწუხაროდ, რადიკალურად შეიცვალა.

1922 წელს გერცელი საცხოვრებლად თბილისში გადადის და სწავლას ჰუმანიტარულ ტექნიკუმში აგრძელებს. ტექნიკუმის დამთავრების შემდეგ, 1924 წელს, იგი თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში შედის, სოციალურ-ეკონომიკური ფაკულტეტის იურიდიულ განყოფილებაზე. 1927 წელს ამთავრებს უნივერსიტეტს და ერთხანს მოსამართლედაც მუშაობს, შემდეგ კი ჟურნალ „საბჭოთა სამართლის“ რედაქციის მდივანად. 1928-29 წწ. ჟურნალ „საბჭოთა მშენებლობის“ პასუხიმგებელი მდივანია. პროფ. ს. ჯორბენაძე ასეთ შეფასებას აძლევს გერცელ ბააზოვის მოღვაწეობას ამ სფეროში: „ისევე როგორც მხატვრულ ნაწარმოებებში, თავის იურიდიულ შრომებშიც გერცელ ბააზოვი აქტიურად ეხმარება დროის მწვავე სოციალურ პრობლემებს, კვალდაკვალ მისდევს ცხოვრების დინამიკას და ყოველთვის ახლისა და პროგრესულის მხარეზეა“ (ბააზოვი, 2000: 367). გერცელი 1922 წლიდან გახლდათ საქართველოს მწერალთა კავშირის წევრი, ამ კავშირის დრამატული სექციის ერთ-ერთი დამფუძნებელი და მისი პირველი თავმჯდომარე 1935-38 წწ-ში, ხშირად ხელმძღვანელობდა საქართველოს მწერალთა დელეგაციას მოსკოვში, სსრ კავშირის მწერალთა კავშირში.

გ. ბააზოვის ლიტერატურული გზა, როგორც ზემოთ ითქვა, 1918 წლიდან იწყება. იგი მრავალმხრივი შემოქმედი გახლდათ: წერდა ლექსებს, მოთხრობებს, პიესებს, მასვე ეკუთვნის ტრილოგიად ჩაფიქრებული რომანიც. ცნობილი იყო მისი პუბლიკაციებიც. განსაკუთრებული პოპულარობა მას მაინც დრამატურგიის ჟანრში მოღვაწეობამ მოუტანა.

გავყვეთ ქართველი ებრაელი მწერლის ხანმოკლე, მაგრამ პროდუქტიულ ცხოვრების წლებს: 1923 წელს, 19 წლის ასაკში, გერცელი აქვეყნებს „გალობათა გალობის“ ივრითიდან თანამედროვე ქართულზე თავის თარგმანს, რომელიც გამოქვეყნებული იყო 1923 წელს გაზ. „ტრიბუნაში“, შემდგომ 1927 წელს ცალკე წიგნადაც გამოიცა. ამ პერიოდში გერცელი აქტიურ საზოგადოებრივ მოღვაწეობასაც ეწევა. მის მეტად წარმატებულ პრაქტიკულ ნაბიჯებად უნდა ჩაითვალოს: 1921 წელს წერა-კითხვის უცოდინარობის სალიკვიდაციო სკოლის დაარსება, რომელიც „ღარიბ ებრაელთა 102 სკოლის“ სახელწოდებითაა ცნობილი, შემდგომ, 1924 წელს დრამწერის - „კადიმას“ ჩამოყალიბება და ქართულენოვანი ებრაული გაზეთის - „მაკაველის“ გამოცემა.

მწერლის შემოქმედებითი აღმავლობა განსაკუთრებულ ფაზაში შედის 1928 წლიდან, როდესაც მკითხველი იღებს მის მიერ გადმოქართულებულ და ორიგინალურად გააზრებულ, ცნობილი პოლონელი მწერლის - ბენ აბრამის პიესას - „ამბავი ძველ კოშკში.“ დრამატურგმა ის მთლიანად გადააკეთა, სათაურიც შეუცვალა და ერთ-ერთი მთავარი

გმირის სახელი „დილლემარი“ უწოდა. არსებითად ეს იყო გ. ბააზოვის მნიშვნელოვანი პირველი განაცხადი დიდ დრამატურგიაში. ამას მოყვა 1932 წელს „მუნჯები ალაპარაკდნენ“, 1934 წელს რესპუბლიკურ კონკურსზე პრემირებული პიესა - „განურჩევლად პიროვნებისა“, 1936 წელს - „იცვა რიჟინაშვილი“. ასევე პარალელურად ქმნიდა პროზულ ნაწარმოებებსაც: პირველი მოზრდილი მოთხრობა „ალვარ როდრიგო“ დაიწერა 1924 წელს, 1929 წელს იწერება „გელათის ქუჩის დასასრული,“ 1930 წელს - „ნიკანორ ნიკანორიჩი“, 1931 წელს - „შემარიას უკანასკნელი სიტყვა“. 1929 წელს კი მწერალმა დაიწყო მუშაობა რომანზე - „ფეთხანი“, რომელიც 1933 წელს დაასრულა. აზონ ციციაშვილის ცნობით, გერცელი ფიქრობდა დაეწერა ისტორიული რომანი იერუსალიმის მეორე ტაძრის დანგრევისა და ებრაელების საქართველოში მოსვლის პერიოდზე და აპირებდა პირველი წიგნის გაგზავნას ცნობილი ებრაელი მწერლის, ლიონ ფოიხტვანგერისათვის (ციციაშვილი, 1997: 10), მაგრამ, სამწუხაროდ, აღარ დასცალდა. ის სწორედ მაშინ მოჰკვეთეს მწერლობასაც და ცხოვრებასაც, როდესაც შემოქმედებითი აღმავლობისა და სიმწიფის პერიოდს უახლოვდებოდა.

1938 წლის აპრილში, როდესაც გ. ბააზოვი სოლომონ მიხოელსთან ერთად მუშაობდა მოსკოვში თავის პიესებზე და უკვე თბილისში დასაბრუნებლად ემზადებოდა, რათა თავისი „აჭარული“ პიესის პრემიერას დასწრებოდა, თბილისიდან მოსკოვში ტელეგრამა გაიგზავნა, სადაც მის უმაღლეს დეპარტამენტს ითხოვდნენ. ვერ ვიტყვით, რომ ბააზოვების ოჯახისათვის მთლად მოულოდნელი იქნებოდა ეს საშინელი ფაქტი, რადგან საყოველთაო შიშის, ძრწოლისა და განუკითხაობის ეპოქა მძვინვარებდა. დაწყებული იყო ე.წ. საზარელი „წმენდის“ პროცესი, როცა არავინ არაფრისგან არ იყო დაზღვეული. მოვუსმინოთ მწერლის უმცროს დას, პოლინა ბააზოვის: „რამდენადაც გერცელის წარმატებებით თავს ვგრძობდით ბედნიერად, ლაღად და ოპტიმისტურად, იმდენად შემდგომში სულ მთლიანად საწინააღმდეგო მიმართულებით განვითარდა მოვლენები. 1934 წლიდან კიროვის მკველობის შემდეგ ჩამოწვა ბურუსი, დაიწყო დაჭერები ზემდგომ პარტიულ მუშაკებს შორის. იმ დროს ყველაფერი, სულ „ზემოთ“ ხდებოდა, საიდუმლოებით იყო მოცული” (ბააზოვი, 2000: 88). სწორედ „ზემოთ“ გადაწყდა, უკვე საკმაოდ კარგად ცნობილი ქართველი ებრაელი მწერლის, გერცელ ბააზოვის ლიკვიდაციაც, ისევე როგორც ათასობით უდანამაულო ადამიანისა. „საქმე იყო ცარიელი, ე.ი. ვიღაცას სჭირდებოდა, რომ გერცელი ცოცხალი აღარ ყოფილიყო. ასეთად ჩვენს ოჯახში მიაჩნდათ იმა ქვეყნის ძლიერი გამგებელი-სატანა-ბერია. ამ უკანასკნელს გამოუყენებია შეთითხნილი და ანონიმური წერილები გერცელის წინააღმდეგ, რომელთა ავტორებიც, ჩვენდა სავალალოდ, იყვნენ ქართველი ებრაელები” (ბააზოვი, 2000: 164). მალე მწერლის მამა, ცნობილი საზოგადო მოღვაწე, დავით ბააზოვი და ძმა ხაიმი დააპატიმრეს, 1948 წელს მეორე ძმა, მეირიც შეიპყრეს „იატაკვეშა სიონისტური საქმიანობის“ გამო. როგორც კ. ბააზოვი აღნიშნავს, გერცელის უფროსმა დამ, ფანიმ, ყველაფერი იღონა და მოახერხა მათი გათავისუფლება, გერცელს კი ველარაფერი უშველა. ერთხანს მოვიდა ცნობა, თითქოს იგი ნორილსკის ოლქში იმყოფებოდა, მაგრამ ეს ინფორმაციაც, ისევე როგორც ბევრი სხვა, ყალბი აღმოჩნდა. შემდეგ ფანის შარასათვის მიუმართავს, რომელიც ბერიას უახლოესი მეგობარი ყოფილა, მაგრამ უშედეგოდ. ბევრი ცრუ დაპირებების, ნერვების წყვეტისა და წვალბების შემდეგ, პროკურორ ტარასოვიდან მიიღეს შემადრწუნებელი უტყუარი ცნობა გერცელ ბააზოვის დაღუპვის შესახებ: „1938 წ. 10 ოქტომბერს თბილისში, საქართველოს უშიშროების მუშაკებმა ორთაჭალის ციხეში საშინელი წამებით მოკლეს გერცელი” (ბააზოვი, 2000: 96). ამდენად, ვარაუდი თითქოს იგი თავისი სიკვდილით 1942 წელს გარდაიცვალა (ამ ცნობას რ. კვერენჩილაძე გვაწვდის) სრულიად უსაფუძვლოა. ქართველ ებრაელ მწერალს მალევე, სულ რამდენიმე თვეში გამოუტანეს უმკაცრესი განაჩენი, თუმცა დღემდე გაურკვეველია რატომ და რისთვის. თუმცა ეს ის ეპოქა იყო, როცა ადამიანთა სიცოცხლის ხელყოფისათვის არავინ კითხულობდა და არკვევდა მიზეზებს, ყველაფერს უშიშროების ე. წ. „ფხიზელი

თვალის” ეჭვი და ვარაუდი წყვეტდა. საშინელი რეალობა კი ის იყო, რომ გერცელ ბააზოვი, სისხლსავსე და ნიჭიერი შემომქმედი, 34 წლის ასაკში მოკლეს.

გერცელ ბააზოვის სახელის აღდგენა მხოლოდ 1955 წელს მოხდა. იმავე წლის 24 ოქტომბერს ამიერკავკასიის სამხედრო ოლქმა გააუქმა საქართველოს შინსახკომის 1938 წლის 10 ოქტომბრის გადაწყვეტილება, ხოლო რეაბილიტირებული მწერალი 1955 წლის 29 ნოემბერს აღადგინა მწერალთა კავშირის წევრის უფლებებში. ამ დროიდან მოყოლებული გერცელ ბააზოვის ტაბუდადებულ შემოქმედებას, როგორც არაერთი ჭეშმარიტი მწერლისას, კვლავ გაეხსნა გზა მკითხველთა ფართო მასებისაკენ.

დასკვნა. ახალი სამყარო, ახალი გარემო, ახალი სახეები და ხასიათები, ახალი პრობლემატიკა, - აი ის მთავარი, რაც შემოიტანა და რისი დამკვიდრებაც ნამდვილად მოახერხა პირველმა ღირსეულმა ქართველმა ებრაელმა მწერალმა ქართულ მრავალფეროვან ლიტერატურაში და, რაც მთავარია, შექმნა პროდუქტიული ინტერკულტურული გარემო, ეფექტური კულტურათაშორისი კომუნიკაციის უმთავრესი პირობა ქართულ-ებრაულ დიასპორაში სრული კულტურულ-ინტელექტუალური ვაკუუმის ფონზე. მთელი მისი მხატვრული შემოქმედება და საზოგადოებრივი მოღვაწეობა ფოკუსირებული იყო სამიზნე, ებრაული კულტურის და ყოფა-ცხოვრების შესახებ ინფორმაციის გავრცელებასა და მომავალ თაობებში კულტურულ-საგანმანათლებლო ინტერესების გაზრდასა და მოტივაციის ამაღლებაზე. გერცელის პიროვნებაში თავმოყრილი იყო ყველა ის უნარი და თვისება, რაც ინტერკულტურულად კომპეტენტურ ადამიანებს უნდა ჰქონდეთ სხვა კულტურებთან, სხვა ხალხებთან ეფექტური ურთიერთობისათვის: შესაბამისი განათლება, ფსიქოლოგიური წონასწორობა, კოგნიტიურობა, ახალი და აუცილებელი ინტერპერსონალური კომუნიკაციის უნარი. ის, როგორც ინტერკულტურულად სენსიტიური ადამიანი, ყოველთვის გამოირჩეოდა აქტიურობით და მუდმივად ეძებდა გზებსა თუ განსხვავებულ პერსპექტივებს გადაწყვეტილებების მიღებისა და მოქმედების დროს. კარგად ჰქონდა გაცნობიერებული, რომ ეთნოცენტროლობა, რაც, გარკვეულწილად, შესაძლოა მნიშვნელოვან და პოზიტურ მოვლენად ჩაითვალოს, როგორც ეთნიკური იდენტობის შენარჩუნების ალტერნატივა, ქართულ რეალობაში, პირიქით, შემაფერხებელი იქნებოდა ორ ერს, ორ ხალხს შორის ჯანსაღი ურთიერთობების შესანარჩუნებლად. ეს იყო, სწორედ, გერცელ ბააზოვის ხანმოკლე, მაგრამ მრავალფეროვანი და ღრმა ცხოვრებისეული პარადიგმა.

გამოყენებული ლიტერატურა

- ანთაძე, დ. (1962). *დღეები ახლო წარსულიდან*. თბილისი: გამომცემლობა „ხელოვნება“.
- ბააზოვი, ფ. (1976). *დავით და გერცელ ბააზოვები*. თელ-ავივი: გამომცემლობა თელ-ავივის ინივერსიტეტი, ებრაელთა ისტორიის კვლევითი საზოგადოება.
- ბააზოვი, ვ. (2000). *ფურცლები წარსულიდან*. თელ-ავივი: გამომცემლობა „უირან“.
- ბააზოვი, ვ. (2002). *იუდეველი*. ხოლონი: გამომცემლობა თელ-ავივის უნივერსიტეტი.
- ბათიაშვილი, გ. (1965). *სიცოცხლე წიგნებში. საბჭოთა ხელოვნება*. #10.
- ბათიაშვილი, გ. (1980). ქართველები, ებრაელები და სოციალური პრობლემები. *მნათობი*. N10.
- კვერენჩილაძე, რ. (1992 წლის 25 დეკემბერი). ორნი შინსახკომის სალტეში. *ლიტერატურული საქართველო*.
- მამისთვალაშვილი, მ. (1964 წლის 17 ნოემბერი). მართალი მხატვარი. *კომუნისტი*.
- ნიკოლეიშვილი, ა. (1995). *დავით და გერცელ ბააზოვები*. ქუთაისი: გამომცემლობა ქუთაისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი.

- ნიკოლეიშვილი, ა. (2003). *ნარკვევები ქართველ ებრაელთა ლიტერატურულ-პუბლიცისტური მოღვაწეობის ისტორიიდან*. წიგნი I. ქუთაისი: გამომცემლობა ქუთაისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი.
- ციციშვილი, გ. (1964). *გერცელ ბააზოვი*. თბილისი: გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“.
- ციციშვილი, ა. (1997 წლის 11-18 აპრილი). კადიმა, ჰაბიმა და გერცელ ბააზოვი. *ლიტერატურული საქართველო*.
- ციციშვილი, ა. (1998 წლის 4-11 სექტემბერი). გერცელ ბააზოვი და ბესო ჟღენტი. *ლიტერატურული საქართველო*.

REFERENCES

- antadze, d. (1962). *dgheebi akhlo ts'arsulidan [Days from the recent past]*. Tbilisi: Publishing House „Khelovneba“.
- baazovi, p. (1976). *davit da gertsel baazovebi [Davit and Gerzel Baazovs]*. Tel Aviv: Tel -Aviv University Publishing House, Jewish History Research Society.
- baazovi, p'. (2000). *purtslebi ts'arsulidan [Papers from the past]*. Tel Aviv: Publishing House „Uiran“.
- baazovi, p'. (2002). *iudeveli [The Jew]*. Holon: Tel Aviv University Press Publishing House.
- batiashvili, g. (1965). *sitsotskhle ts'ignebshi [Life in books]. sabch'ota khelovneba [Sabchota khelovneba]*. #10.
- batiashvili, g. (1980). *kartvelebi, ebraelebi da sotsialuri p'roblemebi [Georgians, Jews and social problems]. mnatobi [Mnatobi]*. #10.
- k'verenchkhaladze, r. (1992 ts'lis 25 dek'emberi). orni shinsakhk'omis salt'eshi [Two in the hoop of Shinsakhkom]. *lit'erat'uruli sakartvelo [Literaturuli sakartvelo]*.
- mamistvalashvili, m. (1964 ts'lis 17 noemberi). martali mkhat'vari [A Truthful Artist]. *k'omunist'i [Komunisti]*.
- nik'oleishvili, a. (1995). *davit da gertsel baazovebi [Davit and Gerzel Baazovs]*. Kutaisi: Publishing House of Kutaisi State University.
- nik'oleishvili, a. (2003). *nark'vevebi kartvel ebraelta lit'erat'urul-p'ublitsist'uri moghvats'eobis ist'oriidan [Sketches from the history of literary and journalistic activity of Georgian Jews]*. Book I. Kutaisi: Publishing House of Kutaisi State University.
- tsitsishvili, g. (1964). *gertsel baazovi [Gerzel Baazov]*. Tbilisi: Publishing House „Sabchota Sakartvelo“.
- tsitsiashvili, a. (1997 ts'lis 11-18 ap'rili). k'adima, habima da gertsel baazovi [Kadima, Habima and Gerzel Baazov]. *lit'erat'uruli sakartvelo [Literat'uruli Sakartvelo]*.
- tsitsiashvili, a. (1998 ts'lis 4-11 sekt'emberi). gertsel baazovi da beso zhghent'i [Gerzel Baazov and Beso Jhgenti]. *lit'erat'uruli sakartvelo [Literat'uruli Sakartvelo]*.